



Konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner

Distr.: Generell
14. november 2014

Original: engelsk

Konvensjonen om barns rettigheter

Komiteen for å avskaffe diskriminering av kvinner

Komiteen for barns rettigheter

Felles generell kommentar nr. 31 fra Komiteen for å avskaffe diskriminering av kvinner / generell kommentar nr. 18 fra Komiteen for barns rettigheter, om skadelige praksiser

Innhold

	<i>Side</i>
I. Innledning	2
II. Målsettingen med og omfanget av denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren	2
III. Fornuftsgrunnlag for denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren	3
IV. Normativt innhold i Konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner, og Konvensjonen om barns rettigheter	4
V. Kriterier for å definere skadelige praksiser	5
VI. Årsaker til, former for og manifestasjoner av skadelige praksiser	6
A. Kvinnelig kjønnslemlestelse	6
B. Barne- og/eller tvangsekteskap	7
C. Polygami	8
D. Forbrytelser begått med såkalt ære som motiv	9
VII. Holistisk rammeverk for å ta tak i skadelige praksiser	10
A. Innhenting og overvåkning av data	11
B. Lovgivning og håndhevelse	12
C. Forebygging av skadelig praksis	15
D. Vernetiltak og mottakstjenester	21
VIII. Formidling og bruk av den felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren og rapportering	23
IX. Ratifisering av eller tiltredelse til traktaten og reservasjoner	24



I. Innledning

1. Konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner og Konvensjonen om barns rettigheter inneholder juridisk bindende forpliktelser som både generelt og spesifikt handler om å eliminere skadelige praksiser. Kvinnediskrimineringskomiteen og barnekomiteen har konsekvent satt søkelys på praksiser som påvirker kvinner og barn, særlig jenter, i utøvelsen av overvåkningsmandatet sitt. Det er i kraft av dette overlappende mandatet at den delte forpliktelsen for å forhindre, reagere på og avskaffe skadelige praksiser, samme hvor og i hvilken form de finner sted, at komiteene bestemte seg for å utarbeide denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren.

II. Målsettingen med og omfanget av denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren

2. Målsettingen med denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren er å klargjøre partenes forpliktelser etter konvensjonen ved å gi autoritativ veiledning om lovgivning, policy og andre hensiktsmessige tiltak som må treffes for å sikre full overensstemmelse med forpliktelsene i konvensjonen om å avskaffe skadelige praksiser.

3. Komiteen erkjenner at skadelige praksiser påvirker voksne kvinner, både direkte og/eller på grunn av langtidsvirkninger av praksiser de ble utsatt for som jenter. Denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren utdypet derfor videre om forpliktelsene partene har etter Konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner, med hensyn til relevante bestemmelser for å avskaffe skadelige praksiser som påvirker kvinners rettigheter.

4. Videre erkjenner komiteen at gutter også er ofre for vold, skadelige praksiser og fordommer, og at deres rettigheter må tas tak i, for å beskytte dem og forhindre kjønnsbasert vold og videreføring av fordommer og forskjeller mellom kjønnene senere i livet deres. Følgelig vises det til partenes forpliktelser i Konvensjonen om barns rettigheter angående skadelige praksiser med rot i diskriminering som påvirker gutters mulighet til å nyte godt av rettighetene sine.

5. Denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren bør leses i sammenheng med relevante generelle anbefalinger og generelle kommentarer komiteene har utstedt, særlig generell anbefaling nr. 19 om vold mot kvinner fra kvinnediskrimineringskomiteen, og generell kommentar nr. 8 om barnets rett til beskyttelse fra fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff og generell kommentar nr. 13 om barnets rett til frihet fra alle former for vold, fra barnekomiteen. Innholdet i generell kommentar nr. 14 om kvinnelig omskjæring, fra kvinnediskrimineringskomiteen, er med denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren oppdatert.

III. Fornuftsgrunnlag for den felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren

6. Kvinnediskrimineringskomiteen og barnekomiteen bemerker alltid at skadelige praksiser har dype røtter i holdninger i samfunnet som regner kvinner og jenter for å være underlegne menn og gutter, basert på stereotypiske roller. Komiteene understreker også kjønnsaspektet ved vold og indikerer at kjønnsbaserte holdninger og stereotyper, maktskjevheter, ulikheter og diskriminering viderefører den store utbredelsen av praksiser som ofte involverer vold eller tvang. Det er også viktig å huske at komiteene er bekymret for at praksisene også blir brukt til å rettferdiggjøre kjønnsbasert vold som en form for «beskyttelse» eller kontroll av kvinner¹ og barn i hjemmet eller lokalsamfunnet, på skolen eller i andre undervisningssituasjoner og -institusjoner og i samfunnet ellers. Videre retter komiteen partenes oppmerksomhet mot det faktum at kjønnsbasert diskriminering har krysningspunkter med andre faktorer som påvirker kvinner² og jenter, spesielt dem som tilhører, eller blir oppfattet å tilhøre, svakerestilte grupper, og som derfor har høyere risiko for å bli ofre for skadelige praksiser.

7. Skadelige praksiser er derfor begrunnet i diskriminering basert på blant annet kjønn og alder og har ofte blitt rettferdiggjort ved å vise til sosiokulturelle og religiøse skikker og verdier, i tillegg til vrangoppfatninger om enkelte vanskeligstilte grupper kvinner og barn. Samlet sett er skadelige praksiser ofte forbundet med alvorlige former for vold eller er i seg selv en form for vold mot kvinner og barn. Praksisenes art og utbredelse varierer mellom regioner og kulturer, men de mest utbredte og veldokumenterte er kvinnelig kjønnslemlestelse, barne- og/eller tvangsekteskap, polygami, forbrytelser begått med såkalt ære som motiv og vold i forbindelse med medgift. Gitt at disse praksisene ofte legges frem for begge komiteene og i noen tilfeller er blitt påviselig redusert gjennom lovmessige og programmessige tilnærminger, er de her gitt som nøkkeleksempler.

8. Skadelige praksiser finner sted i mange forskjellige lokalsamfunn i de fleste land. Noen finner vi også i regioner eller land der de ikke tidligere har vært dokumentert, i hovedsak grunnet innvandring, og i andre land der slike praksiser hadde forsvunnet, vokser de nå frem igjen som følge av faktorer som for eksempel konfliktsituasjoner.

9. Mange andre praksiser som er blitt utpekt som skadelige praksiser, er alle tett forbundet med og forsterker sosialt konstruerte kjønnsroller og systemer med patriarkalske maktrelasjoner og gjenspeiler noen ganger negative oppfatninger av eller diskriminerende religiøse forestillinger om visse vanskeligstilte grupper kvinner og barn, blant annet personer med funksjonshemninger eller albinisme. Praksisene inkluderer, men er ikke begrenset til forsømmelse av jenter (knyttet til forskjellsbehandling til fordel for

¹ Kvinnediskrimineringskomiteens generelle anbefaling nr. 19, pkt. 11; barnekomiteens generelle kommentar nr. 9 om rettighetene til barn med funksjonshemninger, pkt. 8, 10 og 79; og barnekomiteens generelle kommentar nr. 15 om barnets rett til å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandard, pkt. 8 og 9.

² Kvinnediskrimineringskomiteens generelle anbefaling nr. 28 om sentrale forpliktelser for partene i artikkel 2 i konvensjonen, pkt. 18.

gutter), ekstreme kostholdsrestriksjoner, inkludert ved graviditet (tvangsmating, mat-tabuer), jomfrudomskontroller og tilhørende praksiser, binding, oppskraping, merking / påføring av stammesymboler, fysisk avstraffelse, steining, voldelige innvielsesritualer, enkeritualer, beskyldninger om heksekunst, barnemord og incest.³ De inkluderer også kroppsmodifiseringer som utføres med formål som skjønnhet og gifteferdighet hos jenter og kvinner (som feting, isolasjon, bruk av lepperinger og halsforlenging med halsringer)⁴ eller i et forsøk på å beskytte jenter fra tidlig graviditet eller fra å bli offer for seksuell trakassering og vold (som for eksempel bryststryking). I tillegg gjennomgår mange kvinner og barn i økende grad medisinsk behandling og/eller plastisk kirurgi for å leve opp til kroppsnormer i samfunnet heller enn av medisinske eller helsemessige årsaker, og mange blir også presset til å være moteriktig tynne, noe som har ført til en epidemi av spiseforstyrrelser og helseplager.

IV. Normativt innhold i Konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner og Konvensjonen om barns rettigheter

10. Selv om spørsmålet om skadelige praksiser var mindre kjent da konvensjonene ble utarbeidet, inneholder begge konvensjonene bestemmelser som omtaler skadelige praksiser som menneskerettsbrudd, og forplikter partene til å treffe tiltak for å sikre at de blir forebygget og avskaffet. I tillegg har komiteene i økende grad tatt opp dette spørsmålet i granskingen av partenes rapporter, i den påfølgende dialogen med partene og i komiteens anbefalinger. Komiteene har jobbet videre med dette temaet i sine generelle anbefalinger og generelle kommentarer.⁵

11. Partene i konvensjonene plikter å overholde sine forpliktelser til å respektere, beskytte og oppfylle kvinners og barns rettigheter. De er også forpliktet til tilbørlig aktsomhet⁶ for å hindre lovvedtak som svekker anerkjennelsen, nytelsen eller utøvelsen av rettighetene til kvinner og barn, og å sikre at private aktører ikke tar del i diskriminering av kvinner og jenter, herunder kjønnsbasert vold, i forbindelse med Konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner, eller enhver form for vold mot barn i forbindelse med Barnekonvensjonen.

³ Se kvinneediskrimineringskomiteens generelle anbefaling nr. 19, pkt. 11, og barnekomiteens generelle kommentar nr. 13, pkt. 29.

⁴ Se [A/61/299](#), pkt. 46.

⁵ Til nå har kvinneediskrimineringskomiteen vist til skadelige praksiser i ni av sine generelle anbefalinger: Nr. 3 om gjennomføringen av artikkel 5 i konvensjonen, nr. 14, nr. 19, nr. 21 om likestilling i ekteskaps- og familieforhold, nr. 24 om kvinner og helse, nr. 25 om midlertidige særordninger, nr. 28 om sentrale forpliktelser for partene i artikkel 2 i konvensjonen, nr. 29 om de økonomiske konsekvensene av ekteskap, familieforhold og oppløsningen av disse og nr. 30 om kvinner i tiden før, under og etter en konflikt. Barnekomiteen gir en ikke-uttømmende liste over skadelige praksiser i sine generelle kommentarer nr. 8 og 13.

⁶ Tilbørlig aktsomhet bør forstås som en forpliktelse partene har etter konvensjonen til å hindre vold og brudd på menneskerettighetene, beskytte ofre og vitner fra krenkelser, etterforske og straffe de ansvarlige, herunder private aktører, og tilby klagemuligheter for menneskerettsbrudd. Se kvinneediskrimineringskomiteens generelle anbefalinger nr. 19, pkt. 9; 28, pkt. 13; 30, pkt. 15; komiteens synspunkter og avgjørelser om individuell kommunikasjon og undersøkelse; og barnekomiteens generelle kommentar nr. 13, pkt. 5.

12. Konvensjonene presenterer i store trekk partenes forpliktelser til å etablere et tydelig avgrenset juridisk rammeverk for å sikre beskyttelse og fremming av menneskerettighetene. Et viktig første skritt på veien er å innlemme disse instrumentene i nasjonale juridiske rammeverk. Begge komiteene understreker at lovgivning som tar sikte på å eliminere skadelige praksiser, må innebære nødvendig tiltak for budsjettering, gjennomføring, overvåkning og effektiv håndhevelse.⁷

13. Videre forutsetter beskyttelsesforpliktelsene at partene etablerer juridiske ordninger som sikrer at skadelige praksiser blir etterforsket raskt, upartisk og uavhengig, at det er på plass effektiv rettsåndhevelse, og de som er blitt skadet av slike praksiser, får tilbud om gode rettsmidler. Komiteene oppfordrer partene til å eksplisitt forby skadelige praksiser ved lov og sette hensiktsmessige strafferammer for disse, i samsvar med alvorlighetsgraden av overtredelsen og den påførte skaden, tilby tiltak om forebygging, beskyttelse, helbredelse, reintegrering og oppreisning for ofre, og bekjempe straffrihet for skadelige praksiser.

14. Gitt at kravet om å effektivt ta tak i skadelige praksiser er blant partenes viktigste forpliktelser i de to konvensjonene, er reservasjoner fra de relevante artiklene,⁸ som skal virke til å i stor grad avgrense eller redusere partenes forpliktelser til å respektere, beskytte og oppfylle rettighetene kvinner og barn har til å leve fritt fra skadelige praksiser, uforenlig med målsettingen og formålet med de to konvensjonene og utillatelig i henhold til artikkel 28 (2) i Konvensjonen for avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner og artikkel 51 (2) i barnekonvensjonen.

V. Kriterier for å definere skadelige praksiser

15. Skadelige praksiser er vedvarende praksiser og former for adferd som er basert på diskriminering på grunnlag av blant annet kjønn, kjønnsuttrykk og alder, i tillegg til flere og/eller samvirkende former for diskriminering, som ofte omfatter vold og forårsaker fysiske og/eller psykologiske skader eller lidelser. Skaden slike praksiser volder på ofrene, er større enn de umiddelbare fysiske og psykiske konsekvensene og har ofte som formål eller konsekvens å svekke anerkjennelsen, nytelsen og utøvelsen av menneskerettighetene og grunnleggende friheter for kvinner og barn. De har også skadevirkninger for verdighet, fysisk, psykososial og moralsk integritet og utvikling, deltagelse, helse, utdanning og økonomisk og sosial status. Disse praksisene blir derfor en del av arbeidet til begge komiteene.

16. I forbindelse med denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren skal praksiser som oppfyller følgende kriterier, betraktes som skadelige:

(a) De utgjør et hinder for individets verdighet og/eller integritet og et brudd på menneskerettighetene og grunnleggende friheter som er nedfelt i de to konvensjonene;

⁷ Se kvinnekommiteens generelle anbefaling nr. 28, pkt. 38 (a), komiteens anbefalinger og barnekommiteens generelle kommentar nr. 13, pkt. 40.

⁸ Konvensjonen for å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner, artiklene 2, 5 og 16, og Barnekonvensjonen, artiklene 19 og 24 (3).

(b) De utgjør diskriminering av kvinner eller barn og er skadelige ved at de fører til negative konsekvenser for dem som enkeltpersoner eller grupper, herunder fysisk, psykologisk, økonomisk og sosial skade og/eller vold og begrensninger på evnene deres til å delta fullt i samfunnet eller utvikle og nå sitt fulle potensial;

(c) De er tradisjonelle, tilbakevendende eller fremvoksende praksiser som er pålagt og/eller holdt på plass av sosiale normer som bevarer mannlig dominans og ulikhet for kvinner og barn, på grunnlag av kjønn, kjønnsuttrykk, alder og andre samvirkende faktorer;

(d) De påtvinges kvinner og barn av familiemedlemmer, folk i lokalsamfunnet eller samfunnet i sin helhet, uavhengig av hvorvidt offeret gir, eller kan gi, fullt, fritt og informert samtykke.

VI. Årsaker til, former for og manifestasjoner av skadelige praksiser

17. Årsakene til skadelige praksiser er flerdimensjonale og inkluderer stereotypiske og kjønnsbaserte roller, forestillingen om at et av kjønnene er over- eller underlegent det andre, forsøk på å utøve kontroll over kroppene og seksualiteten til kvinner og jenter, sosiale ulikheter og utbredelsen av mannsdominerte maktstrukturer. Arbeidet med å endre praksis må ta tak i de underliggende systemiske og strukturelle årsakene til tradisjonelle, tilbakevendende og fremvoksende skadelige praksiser, gi jenter og kvinner og gutter og menn mulighet til å bidra til å endre tradisjonelle kulturelle holdninger som tillater skadelige praksiser, være endringsaktører for dette og styrke lokalsamfunns evne til å støtte slike prosesser.

18. Til tross for innsatsene for å bekjempe skadelige praksiser holder det samlede antall kvinner og jenter som påvirkes, seg ekstremt høyt og kan være stigende, blant annet for eksempel i konfliktsituasjoner og som følge av teknologisk utvikling, som den utbredte bruken av sosiale medier. I gjennomgangen av partenes rapporter har komiteene merket seg at det ofte er slik at medlemmer av lokalsamfunn med slike praksiser holder fast ved dette i sitt nye hjemland etter å ha innvandret eller søkt asyl. Sosiale normer og kulturelle forestillinger som underbygger slike skadelige praksiser, holdes fast ved og blir tidvis fremhevet av lokalsamfunnet i et forsøk på å bevare deres kulturelle identitet i nye omgivelser, særlig i destinasjonsland der kjønnsrollene gir kvinner og jenter større personlig frihet.

A. Kvinnelig kjønnslemlestelse

19. Kvinnelig kjønnslemlestelse eller omskjæring av kvinner er praksisen med å delvis eller helt fjerne de eksterne kvinnelige kjønnsorganene eller på annet vis skade de kvinnelige kjønnsorganene av ikke-medisinske eller ikke-helsemessige årsaker. I denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren blir dette omtalt som kvinnelig kjønnslemlestelse. Kvinnelig kjønnslemlestelse blir utført i alle regioner og er i enkelte kulturer et krav før ekteskap og regnes som en effektiv måte å kontrollere seksualiteten til kvinner og jenter på. Det kan ha ulike umiddelbare og/eller langsiktige helsemessige konsekvenser, blant annet alvorlig smerte, sjokk, infeksjoner og komplikasjoner under fødsel (som påvirker både moren og

barnet), langsiktige gynekologiske problemer som fistel, psykologiske følger og død. Verdens helseorganisasjon og FNs barnefond anslår at mellom 100 millioner og 140 millioner jenter og kvinner verden over har vært utsatt for en type kvinnelig kjønnslemlestelse.

B. Barne- og/eller tvangsekteskap

20. Barneekteskap, også omtalt som tidlig ekteskap, er alle ekteskap der minst én av partene er under 18 år. Det overveldende flertallet av barneekteskap, både formelle og uformelle, rammer jenter, selv om deres ektefeller enkelte ganger også er under 18 år. Et barneekteskap er regnet for å være en type tvangsekteskap siden én av eller begge partene ikke har gitt sitt fulle, frie og informerte samtykke. Som del av å respektere barnets gradvise utvikling av evner og anlegg og deres autonomi i avgjørelser som påvirker livet deres, kan et ekteskap med et modent, kompetent barn under 18 år i unntakstilfeller tillates, gitt at barnet er minst 16 år, og at slike avgjørelser fattes av en dommer basert på legitime, eksepsjonelle omstendigheter definert ved lov og med bevisst modenhet, og uten hensyn til kultur eller tradisjon.

21. I noen sammenhenger blir barn forlovet eller viet svært unge, og i mange tilfeller blir unge jenter tvunget til å gifte seg med en mann som kan være flere tiår eldre. I 2012 meldte FNs barnefond at nesten 400 millioner kvinner mellom 20 og 49 år verden rundt hadde blitt viet eller inngått ekteskap før de fylte 18 år.⁹ Komiteen har derfor viet særskilt oppmerksomhet til tilfeller der jenter har blitt viet i strid med deres fulle, frie og informerte samtykke, som for eksempel når de har blitt viet altfor unge til å være fysisk eller psykologisk forberedt på voksenlivet eller til å ta bevisste og informerte avgjørelser, og dermed ikke klare til å samtykke i ekteskap. Andre eksempler inkluderer tilfeller der verger har juridisk myndighet til å samtykke i ekteskap for jenter i tråd med skikker eller nedskrevne lover, og hvor jentene slik blir viet i strid med deres rett til å fritt inngå ekteskap.

22. Barneekteskap er ofte ledsaget av tidlig og hyppig graviditet og fødsel, som fører til over gjennomsnittlig høye rater for mødresykkelighet og -dødelighet. Dødsfall i forbindelse med graviditet er den viktigste dødsårsaken for jenter mellom 15 og 19 år, uavhengig av om de er gift eller ugift, verden over. Spedbarnsdødeligheten blant barn av svært unge mødre er høyere (noen ganger så mye som dobbelt så høy) som blant barn av eldre mødre. I tilfeller med barne- og/eller tvangsekteskap, særlig der ektemannen er betydelig eldre enn kona, og der jenter har begrenset med utdanning, har jentene generelt begrenset beslutningsmakt i eget liv. Barneekteskap bidrar også til høyere frafallsprosent i skolen, spesielt for jenter, tvungen utestenging fra skolen og økt risiko for vold i hjemmet, i tillegg til å begrense muligheten til å nyte godt av rettigheten til bevegelsesfrihet.

23. Tvangsekteskap er ekteskap der den ene av eller begge partene ikke personlig har gitt sitt fulle og frie samtykke til ekteskapet. De kan komme til uttrykk i ulike former, inkludert gjennom barneekteskap, som vist ovenfor, bytte- eller handelsekteskap (f.eks. *baad* og *baadal*), slaveekteskap og leviratekteskap

⁹ Se www.apromiserenewed.org.

(å tvinge en enke til å gifte seg med en slektning av sin avdøde ektemann). I noen sammenhenger kan et tvangsekteskap finne sted når en voldtektsmann gis anledning til å gå fri fra strafferettslige reaksjoner ved å gifte seg med offeret, vanligvis med samtykke fra hennes familie. Tvangsekteskap kan skje i forbindelse med migrasjon for å sikre at en jente gifter seg innenfor familiens opprinnelsessamfunn, eller for å gi familiemedlemmer eller andre dokumenter så de kan flytte til og/eller bo i et bestemt destinasjonsland. Tvangsekteskap blir også i økende grad brukt av væpnede grupper i konflikter eller kan være en måte jenter unnslipper fattigdom på i tiden etter en konflikt.¹⁰ Tvangsekteskap kan også defineres som et ekteskap der en av partene ikke har mulighet til å avslutte eller forlate det. Tvangsekteskap fører ofte til at jenter mangler personlig og økonomisk selvstendighet og forsøker å flykte eller gjøre skade på seg selv eller begå selvmord for å unngå eller rømme fra ekteskapet.

24. Betaling av medgift og brudepriser, som varierer mellom lokalsamfunn som praktiserer det, kan forsterke hvor sårbare kvinner og jenter er for vold og andre skadelige praksiser. Ektemannen eller familiemedlemmene hans kan ty til fysisk eller psykologisk vold, herunder mord, brenning og syreangrep, dersom forventninger til medgift eller størelsen på denne ikke blir møtt. I noen tilfeller vil familier enes om et midlertidig «ekteskap» for datteren deres i bytte mot økonomiske gevinster, også omtalt som kontraktsekteskap, som er en form for menneskehandel. Partene i den valgfrie protokollen til barnekonvensjonen om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi har bestemte forpliktelser når det gjelder barne- og/eller tvangsekteskap, som inkluderer medgiftsbetaling eller brudepriser, fordi dette kan utgjøre salg av barn slik det er definert i artikkel 2 (a) i protokollen.¹¹ Kvinnediskrimineringskomiteen har gjentatte ganger understreket at å tillate arrangement av ekteskap ved slik betaling eller slike godtgjørelser krenker retten til fritt å velge ektemake, og har i sin generelle anbefaling nr. 29 erklært at slike praksiser ikke kan kreves for at et ekteskap skal være gyldig, og at slike avtaler ikke skal anerkjennes av en part som tvangskraftige.

C. Polygami

25. Polygami er i strid med kvinners og jenters verdighet og krenker deres menneskerettigheter og friheter, inkludert likestilling og beskyttelse i familien. Polygami varierer på tvers av og innenfor og sosiale kontekster, og følgene av det omfatter blant annet skade på konenes helse, forstått som fysisk, psykisk og sosialt velvære, den materielle skaden og frarøvelsen kvinner risikerer å bli utsatt for, og følelsesmessig og materiell skade på barn, ofte med alvorlige følger for velferden deres.

26. Mens mange parter har valgt å forby polygami, blir det fremdeles praktisert i noen land, enten lovlig eller ulovlig. Selv om polygame familiestrukturer oppgjennom historien har vært funksjonelle i enkelte landbrukssamfunn som en måte å sikre større arbeidsstyrker til enkelte familier, har studier vist at polygami ofte faktisk resulterer i økt fattigdom i familien, spesielt i rurale områder.

¹⁰ Kvinnediskrimineringskomiteens generelle anbefaling nr. 30, pkt. 62.

¹¹ Se også artikkel 3 (1)(a)(i).

27. Både kvinner og jenter havner i polygame ekteskap, og dokumentasjon viser at jenter har mye høyere risiko for å bli viet eller trolovet til mye eldre menn, noe som øker risikoen for vold og rettighetsbrudd. At det samtidig finnes både lover vedtatt av parlamentet og religiøse, personlige og tradisjonelle kulturelle lover og praksiser, bidrar ofte til at praksisen vedvarer. I noen medlemsstater er polygami derimot godkjent gjennom sivilretten. Konstitusjonelle og andre bestemmelser som beskytter retten til kultur og religion, har også til tider blitt brukt til å rettferdiggjøre lover og praksiser som tillater polygame ekteskap.

28. Partene i Konvensjonen for å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner har særlige forpliktelser til å motarbeide og forby polygami, siden det strider med konvensjonen.¹² Kvinnediskrimineringskomiteen fremholder også at polygami har betydelige konsekvenser for det økonomiske velværet til kvinner og barna deres.¹³

D. Forbrytelser begått med såkalt ære som motiv

29. Forbrytelser begått med såkalt ære som motiv er voldshandlinger som uforholdsmessig, om enn ikke utelukkende, er begått mot jenter og kvinner fordi deres familiemedlemmer mener at enkelte mistenkte, oppfattede eller faktiske handlinger vil føre vanære over familien eller lokalsamfunnet. Slike typer adferd er blant annet å ha seksuelle relasjoner før ekteskapet, nekte å gå med på et arrangert ekteskap, å inngå ekteskap uten godkjenning fra foreldrene, begå utroskap, å kle seg på en måte som lokalsamfunnet regner som uakseptabel, jobbe utenfor hjemmet eller generelt ikke etterleve stereotypiske kjønnsroller. Forbrytelser begått med såkalt ære som motiv kan også begås mot jenter og kvinner fordi de har vært ofre for seksuell vold.

30. Slike forbrytelser omfatter mord og blir ofte begått av ektemaken, en kvinnelig eller mannlig slektning eller et medlem av offerets lokalsamfunn. Heller enn å regne dette som kriminelle handlinger mot kvinner blir forbrytelser begått med såkalt ære som motiv ofte sanksjonert av lokalsamfunnet som en måte å bevare og/eller gjenopprette integriteten til deres kulturelle, tradisjonelle, sedvanlige eller religiøse normer på etter påståtte overtredelser. I noen sammenhenger tillater nasjonal lovgivning eller den praktiske håndhevingen av den, eller mangel på sådan, at forsvar av ære blir lagt frem som en rettferdiggjørende eller formildende omstendighet for dem som begår slike forbrytelser, som resulterer i reduserte sanksjoner eller straffrihet. I tillegg kan saksforfølgningen bli forhindret av at personer med kjennskap til saken ikke ønsker å legge frem støttebeviser.

¹² Kvinnediskrimineringskomiteens generelle anbefalinger nr. 21, 28 og 29.

¹³ Kvinnediskrimineringskomiteens generelle anbefaling nr. 29, pkt. 27.

VII. Holistisk rammeverk for å ta tak i skadelige praksiser

31. Begge konvensjonene omtaler spesifikt å avskaffe skadelige praksiser. Partene i Konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner er forpliktet til å planlegge og vedta hensiktsmessige lover, regler og tiltak og sikre at implementeringen av disse er effektive reaksjoner på bestemte hindre, barrierer og motstand mot avskaffelsen av diskriminering som gir opphav til skadelige praksiser og vold mot kvinner (artiklene 2 og 3). Partene må imidlertid kunne dokumentere at tiltakene som er truffet, er direkte relevante og hensiktsmessige og først og fremst sikrer at menneskerettighetene til kvinner ikke brytes, og dokumentere hvorvidt slike tiltak vil oppnå ønsket effekt og resultat. Videre er partenes forpliktelse til å arbeide frem slike tiltak nødvendigvis umiddelbar, og partene kan ikke rettferdiggjøre noen forsinkelser på noe grunnlag, inkludert kulturelle og religiøse årsaker. Partene er også forpliktet til å treffe alle hensiktsmessige tiltak, inkludert midlertidige spesialtiltak (artikkel 4 (1))¹⁴ for å endre sosiale og kulturelle adferdsmønstre hos menn og kvinner, med mål om å lykkes med å avskaffe fordommer, tradisjonelle praksiser og alle andre praksiser som er tuftet på forestillingen om at et av kjønnene er det andre over- eller underlegent, eller på stereotypiske roller for menn og kvinner (artikkel 5 (a)), og å sikre at å forlove og vie et barn ikke vil ha noen juridisk virkning (artikkel 16 (2)).

32. Barnekonvensjonen forplikter på den annen side partene til å treffe alle effektive og hensiktsmessige tiltak med mål om å avskaffe tradisjonelle praksiser som er skadelige for barns helse (artikkel 24 (3)). I tillegg gir den barnet rett til beskyttelse fra alle former for vold, inkludert fysisk, seksuell eller psykologisk vold (artikkel 19) og krever at partene sikrer at intet barn blir utsatt for tortur eller annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff (artikkel 37 (a)). Den anvender de fire prinsippene i konvensjonen på spørsmålet om skadelige praksiser, nemlig beskyttelse mot diskriminering (artikkel 2), sikring av barnets beste (artikkel 3 (1)),¹⁵ opprettholdelse av retten til liv, overlevelse og utvikling (artikkel 6) og barnets rett til å bli hørt (artikkel 12).

33. I begge tilfeller forutsetter effektiv forebygging og avskaffelse av skadelige praksiser at det blir utarbeidet en tydelig, rettighetsbasert og stedlig relevant holistisk strategi som omfatter støttende juridiske og politiske tiltak, herunder sosiale tiltak, sammen med tilsvarende politisk forpliktelse og ansvarlighet på alle plan. Forpliktelsene som fremgår av konvensjonen, danner grunnlaget for å utvikle en holistisk strategi for å avskaffe skadelige praksiser, som er beskrevet i detalj i dette dokumentet.

34. En slik holistisk strategi må integreres og koordineres både vertikalt og horisontalt og integreres i nasjonale tiltak for å forhindre og å ta tak i alle former for skadelige praksiser. Horisontal koordinering forutsetter organisering på tvers av sektorer, inkludert utdanning, helse, juss, sosialomsorg, innvandring og asyl og kommunikasjon og medier. Tilsvarende forutsetter vertikal koordinering

¹⁴ Kvinne-diskrimineringskomiteens generelle anbefaling nr. 25, pkt. 38.

¹⁵ Barnekomiteens generelle kommentar nr. 14 og barnets rett til at hans eller hennes beste er et grunnleggende hensyn.

organisering mellom aktører på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå og med kulturelle og religiøse autoriteter. For å legge til rette for prosessen bør det vurderes å delegere ansvaret for arbeidet til en eksisterende eller til dette formålet etablert enhet på høyt nivå, i samarbeid med alle relevante interessenter.

35. Gjennomføringen av enhver holistisk strategi forutsetter nødvendigvis at den blir tilført tilstrekkelige organisatoriske, menneskelige, tekniske og økonomiske ressurser, som suppleres med hensiktsmessige tiltak og verktøy, som regler, policyer, planer og budsjetter. I tillegg er partene forpliktet til å sikre at en uavhengig overvåkningsmekanisme er på plass som kan spore fremdriften i arbeidet med å beskytte kvinner og barn fra skadelige praksiser og i å realisere rettighetene deres.

36. Strategier som tar sikte på å avskaffe skadelige praksiser, må også involvere et bredt spekter andre interessenter, blant annet nasjonale og uavhengige menneskerettighetsinstitusjoner, fagpersoner innen helse, utdanning og politi, representanter for sivilsamfunnet og de som utøver praksisene.

A. Innhenting og overvåking av data

37. Regelmessig og omfattende innhenting, analyse, formidling og bruk av kvantitative og kvalitative data er nødvendig for å sikre effektive policyer, utvikle hensiktsmessige strategier og utarbeide tiltak, i tillegg til å vurdere følgene, overvåke fremdriften mot avskaffelse av skadelige praksiser og å oppdage tilbakevendende og fremvoksende praksiser. Tilgang på data gjør det mulig å undersøke trender og å gjøre relevante koblinger mellom policyer og effektiv programgjennomføring hos statlige og ikke-statlige aktører og tilsvarende endringer i holdninger, adferdsmønstre og utbredelse. Data kategorisert etter kjønn, alder, geografisk plassering, sosioøkonomiske status, utdanningsnivå og andre nøkkelfaktorer er viktig for å identifisere høyrisikogrupper og vanskeligstilte grupper kvinner og barn, noe som vil være til hjelp utarbeidelsen av policyer og tiltak for å ta tak i skadelige praksiser.

38. Uavhengig av dette er kategoriserte data om skadelige praksiser likevel begrenset og er sjelden sammenlignbare mellom land og over tid, noe som gir et avgrenset bilde av utbredelsen og utviklingen av problemet og gjør det vanskeligere å finne frem til hensiktsmessig skreddersydde og målrettede tiltak.

39. Komiteen anbefaler at partene i konvensjonen:

(a) prioriterer regelmessig innhenting, analyse, formidling og bruk av kvantitative og kvalitative data om skadelige praksiser, delt inn etter kjønn, alder, geografisk plassering, sosioøkonomisk status, utdanningsnivå og andre nøkkelfaktorer, og sørger for at dette tildeles tilstrekkelige ressurser. Systemer for jevnlig datainnhenting skal opprettes og/eller vedlikeholdes i helsevesenet og sosialomsorgen, utdannings- og justis- og politisektoren om beskyttelsesrelaterte problemer;

(b) samler inn data gjennom bruk av nasjonale demografiske undersøkelser og indikatorundersøkelser og folketellinger, som kan suppleres med data fra nasjonale representative husholdningsundersøkelser. Kvalitativ forskning bør gjennomføres gjennom fokusgruppesamtaler, dybdeintervjuer av informanter med et bredt utvalg

interessenter, systematiske observasjoner, sosial kartlegging og andre hensiktsmessige metodologier.

B. Lovgivning og håndhevelse

40. Et nøkkelement i enhver holistisk strategi er å utvikle, vedta, gjennomføre og overvåke relevant lovgivning. Hver medlemsstat er forpliktet¹⁶ til å klart og tydelig fordømme skadelige praksiser, gi juridisk beskyttelse til ofre, sette statlige og ikke-statlige aktører i stand til å beskytte kvinner og barn i risikogrupper, gi hensiktsmessig respons og pleie, sikre klagemuligheter og få slutt på straffrihet.

41. Å innføre lovgivning er imidlertid i seg selv ikke tilstrekkelig til å effektivt bekjempe skadelige praksiser. I overensstemmelse med kravene til tilbørlig aktsomhet må lovgivning derfor suppleres med et omfattende sett med tiltak for å tilrettelegge for gjennomføring, håndhevelse og oppfølging og overvåkning og evaluering av oppnådde resultater.

42. I strid med forpliktelsene i begge konvensjonene opprettholder mange parter juridiske bestemmelser som forsvarer, tillater eller fører til skadelige praksiser, for eksempel lovgivning som tillater barneekteskap, gjør forsvar av såkalt ære til en rettfærdiggjørende eller formildende omstendighet ved forbrytelser begått mot kvinner og barn, eller gjør at forbrytere som har begått voldtekt og/eller andre seksualforbrytelser, kan unngå sanksjoner ved å gifte seg med offeret.

43. I parter med rettspluralisme, selv der skadelige praksiser eksplisitt er forbudt ved lov, kan det være at forbud ikke håndheves effektivt, fordi det finnes sedvanlige, kulturelle eller religiøse lover som faktisk støtter disse praksisene.

44. At dommere i tradisjonelle og religiøse rettsaler eller tradisjonelle domsinstanser er fordomsfulle og mangler kapasitet til å ta opp kvinners og barns rettigheter, samt forestillingen om at saker som faller inn under slike tradisjonssystemer, ikke skal kunne gjennomgås eller granskes fra statlig hold eller av andre rettsinstanser, er til hinder for eller begrenser rettstilgangen for ofre for skadelige praksiser.

45. Å inkludere relevante interessenter fullt ut i utarbeidelsen av lovgivning mot skadelige praksiser kan sikre at de viktigste problemene med praksisene blir presist identifisert og tatt tak i. Å involvere og be om innspill fra praktiserende lokalsamfunn, andre relevante interessenter og medlemmer av sivilsamfunnet er sentralt i denne prosessen. Det må imidlertid sikres at rådende holdninger og sosiale normer som støtter opp om skadelige praksiser, ikke svekker innsatsen for å vedta og håndheve lovgivningen.

46. Mange parter har tatt grep for å desentralisere myndighetenes makt gjennom desentralisering og delegering, men dette må ikke svekke eller stå i veien for forpliktelsen til å vedta lovgivning som forbyr skadelige praksiser og gjelder i hele deres jurisdiksjon. Det må på plass tiltak som sikrer at desentralisering eller delegering av makt ikke fører til diskriminering med hensyn til beskyttelse av kvinner og barn mot skadelige praksiser i ulike regioner og kulturområder. Desentraliserte myndigheter må utstyres med de menneskelige, økonomiske

¹⁶ Se Konvensjon for å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner, artiklene 2 (a)-(c), 2 (f) og 5, og barnekomiteens generelle kommentar nr. 13.

tekniske ressursene og andre ressurser de treger for effektivt å kunne håndheve lovgivning som tar sikte på å avskaffe skadelige praksiser.

47. Kulturelle grupper som utøver skadelige praksiser, kan bidra til å spre slike praksiser på tvers av landegrenser. Der dette skjer, må hensiktsmessige tiltak på plass for å begrense spredningen.

48. Nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner spiller en nøkkelrolle i å fremme og beskytte menneskerettigheter, inkludert enkeltmenneskers rett til frihet fra skadelige praksiser, og å styrke den allmenne bevisstheten om disse rettighetene.

49. Personer som yter tjenester for kvinner og barn, særlig medisinsk personell og lærere, står i en unik posisjon for å oppdage ofre eller mulige ofre for skadelige praksiser. De er imidlertid ofte bundet av taushetsplikt, som kan stå i strid med deres forpliktelse om å melde fra om forekomster av skadelige praksiser eller muligheter for at slike kan finne sted. Dette må motvirkes med spesifikke forskrifter som gjør det obligatorisk for dem å melde fra om slike hendelser.

50. Der medisinsk fagpersonell eller statlig ansatte eller embetsmenn er innblandet i eller medvirker til å utføre skadelige praksiser, skal deres status og ansvarlighet, inkludert meldeplikt, regnes som en skjerpene omstendighet i utmålingen av rettslige eller administrative sanksjoner, som tap av yrkeslisens eller oppsigelse, noe som bør følge utstedte advarsler. Systematisk opplæring for relevante fagpersoner regnes som et effektivt, forebyggende tiltak i denne sammenhengen.

51. Selv om strafferettslige sanksjoner må håndheves konsekvent på måter som bidrar til forebygging og eliminering av skadelige praksiser, må partene også ta i betraktning de potensielle truslene mot og negative følgene for ofrene, blant annet hevnhandlinger.

52. Økonomisk kompensasjon er kanskje ikke gjennomførbart i områder med høy utbredelse. I alle tilfeller bør imidlertid kvinner og barn som er rammet av skadelige praksiser, ha tilgang til rettsmidler, offerstøtte og rehabiliteringstjenester og sosiale og økonomiske muligheter.

53. Barnets beste og beskyttelse av jenter og kvinner må også bli tatt i betraktning, og nødvendige betingelser må være på plass for å sikre dem rett til å fremme sitt syn og å sikre at deres meninger blir tillagt tilbørlig vekt. Det bør også tas grundig hensyn til de potensielle kortsiktige og langsiktige følgene for barn eller kvinner etter oppløsning av barne- og/eller tvangsekteskap og tilbakebetaling av medgifter og brudepriser.

54. Partene, og spesielt tjenestemenn innen innvandring og asyl, må være klar over at kvinner og jenter kan ha flyktet fra opphavslandet sitt for å unngå å bli utsatt for skadelige praksiser. Disse tjenestemennene må få tilbørlig kulturell, juridisk og kjønns sensitiv opplæring i hvilke grep som må tas for å beskytte slike kvinner og jenter.

55. Komiteene anbefaler at partene i konvensjonene vedtar eller tilpasser lovgivning med sikte på å effektivt ta tak i og få slutt på skadelige praksiser. Når de gjør dette, må de se til:

(a) at prosessen med å utarbeide lovgivningen er fullt ut inkluderende og demokratisk. Til dette formålet bør partene gjennomføre målrettede forsvarende og

bevissthetssøkende tiltak og å bruke sosiale mobiliseringstiltak til å skape offentlig bevissthet om og støtte til utarbeidelse, vedtak og innføring av lovgivningen;

(b) at lovgivningen er fullstendig i overensstemmelse med relevante forpliktelser som fremgår av Konvensjonen for avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner og barnekonvensjonen og andre internasjonale standarder for menneskerettigheter som forbyr skadelige praksiser, og at den gis forrang over sedvanlige, tradisjonelle eller religiøse lover som tillater, forsvarer eller påbyr enhver skadelig praksis, spesielt i land med rettspluralisme;

(c) at de uten videre opphold opphever all lovgivning som tolerer, tillater eller fører til skadelige praksiser, inkludert tradisjonelle, sedvanlige eller religiøse lover, og all lovgivning som aksepterer forsvar av ære som forsvar for eller formildende omstendighet når forbrytelser er begått med såkalt ære som motiv;

(d) at lovgivningen er konsekvent og omfattende og gir detaljert veiledning om forebygging, beskyttelse, støtte og oppfølgingstjenester og bistand for ofre, herunder å bistå dem i fysisk og psykologisk bedring og til sosial reintegrering, og er utfyllt med tilstrekkelige sivilrettslige og/eller administrative lovbestemmelser;

(e) at lovgivningen i tilstrekkelig grad, blant annet ved å legge grunnlaget for vedtak av midlertidige spesialtiltak, tar tak i årsakene til skadelige praksiser, inkludert diskriminering på grunnlag av kjønn, kjønnsuttrykk, alder og andre samvirkende faktorer, fokuserer på menneskerettighetene og behovene til ofrene og fullt ut tar hensyn til barns og kvinners interesser;

(f) at en lavalder for ekteskap for gutter og jenter, med og uten foreldrenes samtykke, blir fastsatt til 18 år. Når et ekteskap ved lavere alder blir tillatt i eksepsjonelle omstendigheter, må den absolutte lavalderen ikke være under 16 år, grunnlaget for å få tillatelse må være legitimt og strengt definert ved lov, og vielsen må utføres av en domstol med fullt, fritt og informert samtykke fra barnet eller begge barna, som må møte opp personlig i retten;

(g) at et lovkrav om registrering av ekteskap innføres og blir effektivt implementert gjennom bevisstgjøring, utdanning og at det finnes adekvat infrastruktur for å gjøre registrering tilgjengelig for alle mennesker innen partenes jurisdiksjon;

(h) at et nasjonalt system med obligatorisk, tilgjengelig og gratis fødselsregistrering er opprettet for effektivt å forhindre skadelige praksiser, inkludert barneekteskap;

(i) at nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner har mandat til å vurdere individuelle klager og opprop og gjennomføre undersøkelser, inkludert de som er fremsatt på vegne av eller personlig av kvinner og barn, på en konfidensiell, kjønns sensitiv og barnevennlig måte;

(j) at det ved lov blir gjort obligatorisk for fagfolk og institusjoner som jobber for og med barn og kvinner, å melde fra om tilfeller eller risiko for slike tilfeller, dersom de har rimelig grunn til å tro at skadelige

praksiser finner eller kan finne sted. Obligatorisk meldeplikt må sikre at personvernet og konfidensialiteten til dem som melder fra, blir ivaretatt;

(k) at alle initiativ til å utarbeide og endre straffelover må kombineres med beskyttelsestiltak og vernetjenester for ofre og dem som står i fare for å bli utsatt for skadelige praksiser;

(l) at lovgivningen fastslår domsmakt over lovovertrедelser i form av skadelige praksiser, som gjelder statsborgere i medlemsstaten og fastboende, selv når disse er begått i en stat der de ikke er kriminalisert;

(m) at lov- og regelverk knyttet til innvandring og asyl anerkjenner faren for å bli utsatt for skadelige praksiser eller for å bli forfulgt som følge av slike praksiser som grunnlag for å innvilge asyl. Det må også vurderes, fra sak til sak, å gi beskyttelse til en eventuell slektning som ledsager jenta eller kvinnen;

(n) at lovgivningen inneholder bestemmelser om regelmessig evaluering og overvåkning, blant annet i forbindelse med implementering, håndheving og oppfølging;

(o) at kvinner og barn som er utsatt for skadelige praksiser, har lik tilgang til retts hjelp, blant annet ved å ta tak i juridiske og praktiske hindre fra å initiere rettsprosesser, for eksempel foreldelsesfrister, og at gjerningspersoner og de som støtter eller godtar slike praksiser, blir holdt ansvarlige;

(p) at lovgivningen inneholder obligatoriske rettslige påbud eller besøksforbud for å beskytte dem som står i fare for å bli ofre for skadelige praksiser og sørger for sikkerheten deres, og tiltak for å beskytte ofre fra gjengjeldelse;

(q) at ofre for krenkelser har lik tilgang til rettsmidler og rettfærdig erstatning i praksis.

C. Forebygging av skadelige praksiser

56. Et av de første stegene i bekjempelsen av skadelige praksiser er forebygging. Begge komiteene har understreket at forebygging best kan oppnås gjennom en rettighetsbasert tilnærming til å endre sosiale og kulturelle normer, myndiggjøre kvinner og jenter, styrke kompetansen hos alle relevante yrkesgrupper som jevnlig er i kontakt med ofre, potensielle ofre og gjerningspersoner etter skadelige praksiser, på alle nivåer og å styrke bevisstheten om årsakene til og konsekvensene av skadelige praksiser, blant annet gjennom dialog med relevante interessenter.

1. Etablering av rettighetsbaserte sosiale og kulturelle normer

57. En sosial norm er en medvirkende og sosialt avgjørende faktor for visse praksiser i et samfunn, som kan være positiv og styrke identiteten og samhørigheten i samfunnet eller negativ og potensielt føre til skade. En norm er også en sosial adferdsregel som medlemmer av et samfunn er forventet å overholde. Dette skaper og opprettholder en kollektiv følelse av plikt og forventninger, som betinger adferden til enkeltmedlemmer i samfunnet, selv om de ikke personlig er enige i praksisen. For eksempel: Der kvinnelig kjønnslemlestelse er den sosiale normen, er foreldrene motivert til å godta at det blir utført på døtrene deres,

fordi de ser at andre foreldre gjør det, og tror at andre forventer at de gjør det samme. Normen eller praksisen blir ofte videreført av andre kvinner i samme sosiale nettverk som allerede har gjennomgått prosedyren, og legger ytterligere press på yngre kvinner om å føye seg etter praksisen eller risikere å bli fryst ut, uglesett og stigmatisert. Slik marginalisering kan innebære tap av viktig økonomisk og sosial støtte og sosial mobilitet. Tilsvarende forventer enkeltpersoner dersom de føyer seg etter den sosiale normen, å bli belønnet, for eksempel gjennom inkludering og anseelse. Å endre sosiale normer som ligger til grunn for og rettferdiggjør skadelige praksiser, forutsetter at slike forventninger blir utfordret og endret.

58. Sosiale normer henger sammen med hverandre, noe som betyr at skadelige praksiser ikke kan løses isolert, men innen en videre sammenheng basert på en grundig forståelse for hvordan praksisene er knyttet til andre kulturelle og sosiale normer og andre praksiser. Dette viser behovet for å ta i bruk en rettighetsbasert tilnærming som er tuftet på anerkjennelsen av at rettigheter er udelelige og innbyrdes avhengige.

59. En underliggende utfordring som må konfronteres, er det faktum at skadelige praksiser kan bli oppfattet å ha gunstige virkninger for offeret og medlemmer av offerets familie og lokalsamfunn. Dette setter betydelige begrensninger for enhver tilnærming som kun retter seg mot individuell adferdsendring. I stedet er det behov for en bred og holistisk fellesskaps- eller lokalsamfunnsbasert tilnærming. Kultursensitive inngrep som styrker menneskerettighetene og gjør det mulig for praktiserende lokalsamfunn å sammen utforske og bli enige om alternative måter de kan holde sine verdier og ære eller tradisjoner i hevd uten å volde skade på og krenke menneskerettighetene til kvinner og barn, kan føre til varig og storstilt eliminering av de skadelige praksisene og felles tilslutning til nye sosiale regler. Offentlige uttrykk for en kollektiv forpliktelse til alternative praksiser kan bidra til å styrke at de er bærekraftige på lang sikt. I så måte er det grunnleggende å involvere lokale samfunnsledere.

60. Komiteene anbefaler at partene i konvensjonen sikrer at alle tiltak som treffes for å bekjempe skadelige praksiser og å utfordre og endre underliggende sosiale normer, er holistiske, fellesskapsbaserte og tuftet på en rettighetsbasert tilnærming som omfatter aktiv deltagelse fra alle relevante interessenter, spesielt kvinner og jenter.

2. Myndiggjøring av kvinner og jenter

61. Partene er forpliktet til å utfordre og endre patriarkalske ideologier og strukturer som hindrer kvinner og jenter fra å fullt ut utøve sine menneskerettigheter og friheter. For at jenter og kvinner skal overvinne den sosiale ekskluderingen og fattigdommen mange opplever, som øker sårbarheten deres for utnyttelse, skadelige praksiser og andre former for kjønnsbasert vold, må de utrustes med de ferdighetene og den kompetansen som er nødvendig for å hevde rettighetene sine, blant annet å ta autonome og informerte avgjørelser og valg om eget liv. I denne sammenhengen er utdanning et viktig verktøy for å myndiggjøre kvinner og jenter så de kan kreve rettighetene sine.

62. Det er en klar sammenheng mellom lave utdanningsprestasjoner for jenter og kvinner og forekomsten av skadelige praksiser. Partene i konvensjonen er forpliktet til å sikre universell rett til utdanning av høy kvalitet og til å skape muliggjørende omstendigheter som lar jenter og kvinner bli endringsaktører (Barnekonvensjonen, artiklene 28–29; Konvensjonen for

å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner, artikkel 10). Dette innebærer å tilby universell, gratis og obligatorisk skolegang og å sikre regelmessig deltagelse, motvirke frafall, eliminere eksisterende kjønnsforskjeller og gi tilgang til de mest marginaliserte jentene, blant annet dem som bor i fjernliggende og rurale lokalsamfunn. I gjennomføringen av forpliktelsene må partene passe på å gjøre skolene og omgivelsene trygge, tilpasset jenter og at de fremmer at jentene presterer optimalt.

63. Å fullføre grunnskole og videregående skole gir jenter gevinster på kort og lang sikt ved å bidra til å forebygge barneekteskap og ungdomsgraviditet, senke spedbarnsdødeligheten, mødresykkeligheten og mødredødeligheten, styrke kvinners og jenters evne til å hevde sin rett til frihet fra vold og øke mulighetene deres for effektiv deltagelse i alle livsområder. Komiteene har konsekvent oppfordret partene til å treffe tiltak for å styrke innskrivningen til ungdoms- og videregående skole og hindre frafall, blant annet ved å sikre at elever fullfører barneskolen, avskaffe skolepenger for både grunnskole og videregående skole, fremme lik tilgang til ungdoms- og videregående skole, inkludert muligheter for praktisk-yrkesfaglig opplæring og å vurdere å gjøre ungdoms- og videregående skole obligatorisk. Retten for unge jenter til å gå videre med studiene sine under og etter graviditet kan garanteres gjennom ikke-diskriminerende gjenopptagelsespraksis.

64. For jenter utenfor skolen er ikke-formell utdanning ofte deres eneste vei til læring, og den bør gi grunnleggende opplæring og innføring i livsferdigheter. Denne er et alternativ til formell opplæring for dem som ikke har fullført barne- eller ungdomsskole, og kan også gjøres tilgjengelig gjennom radioprogrammer og andre medier, inkludert digitale medier.

65. Kvinner og jenter settes i stand til å tilegne seg økonomiske midler gjennom opplæring i livsopphold og entreprenørferdigheter og drar nytte av ordninger som tilbyr økonomiske incentiver til å utsette ekteskap til 18-årsalderen, for eksempel utdanningsstipend, mikrokredittprogrammer eller spareordninger (Konvensjonen for å eliminere alle former for diskriminering av kvinner, artiklene 11 og 13; Barnekonvensjonen, artikkel 28). Komplementære bevissthetsøkende programmer er avgjørende for å formidle kvinners rett til å jobbe utenfor hjemmet og utfordre tabuer rundt kvinner og arbeid.

66. En annen måte å oppfordre til myndiggjøring av kvinner og jenter på er å bygge deres sosiale kapital. Dette kan legges til rette for gjennom å opprette trygge rom hvor jenter og kvinner kan møte jevnaldrende, mentorer og lokalsamfunnsledere og uttrykke seg, snakke ut, sette ord på sine ambisjoner og bekymringer og ta del i avgjørelser som påvirker livet deres. Dette kan hjelpe dem med å utvikle selvtillit og mestringstro, kommunikasjons-, forhandlings- og problemløsningsferdigheter og bevissthet om rettighetene deres, og kan være spesielt viktig for innvandrerjenter. Gitt at menn tradisjonelt har hatt maktposisjoner og innflytelse på alle nivåer, er deres engasjement avgjørende for å sikre at barn og kvinner har støtte og forpliktende engasjement fra sine familier, lokalsamfunn, sivilsamfunnet og politikere.

67. Barndom, og senest tidlig ungdom, er inngangspunkter for å hjelpe både jenter og gutter og å støtte dem til å endre kjønnsbaserte holdninger og ta til seg mer positive roller og adferdsmønstre i hjemmet, på skolen og i samfunnet som helhet. Dette innebærer å legge til rette for diskusjoner med dem om sosiale normer, holdninger og

forventninger i tilknytning til tradisjonell femininitet og maskulinitet og stereotypiske roller knyttet til sex og kjønn og å jobbe i fellesskap med dem for å støtte personlig og sosial endring med sikte på å eliminere ulikhet mellom kjønnene og fremme viktigheten av å verdsette utdanning, spesielt jenters, i et forsøk på å eliminere skadelige praksiser som spesielt påvirker prepubertale og unge jenter.

68. Kvinner og unge jenter som er blitt, eller står i fare for å bli, utsatt for skadelige praksiser, møter betydelige farer for sin seksuelle og reproduktive helse, særlig i omgivelser der de allerede møter hindre fra å ta beslutninger i slike spørsmål, som skyldes mangel på tilstrekkelig informasjon og tjenester, deriblant ungdomsvennlige tjenester. Det er derfor nødvendig å vie særlig oppmerksomhet til å sikre at kvinner og ungdommer har tilgang til korrekt informasjon om seksuell og reproduktiv helse og tilhørende rettigheter og om følgene av skadelige praksiser, samt tilgang til tilstrekkelige og konfidensielle tjenester. Alderstilpasset utdanning, som inkluderer vitenskapsbasert informasjon om seksuell og reproduktiv helse, bidrar til å gi jenter og kvinner myndighet til å fatte informerte beslutninger og kreve sine rettigheter. I denne sammenheng spiller helsepersonell og lærere med tilstrekkelig kunnskap, forståelse og ferdigheter en avgjørende rolle i å formidle informasjonen, forebygge skadelige praksiser og oppdage og bistå kvinner og jenter som er ofre for eller kan stå i fare for å bli utsatt for dem.

69. Komiteen anbefaler at partene i konvensjonen:

(a) tilbyr universell, gratis og obligatorisk barneskoleutdanning som er jentevennlig, også i fjerntliggende og rurale områder, vurderer å gjøre ungdoms- og videregående skole obligatorisk og samtidig gir økonomiske incentiver til gravide jenter og unge mødre for å fullføre ungdomsskolen og innfører ikke-diskriminerende gjenopptagelsesregler;

(b) tilbyr jenter og kvinner utdanningsmessige og økonomiske muligheter i trygge og tilrettelagte omgivelser der de kan utvikle selvtillit, kjenne rettighetene sine og lære kommunikasjons-, forhandlings- og problemløsningsferdigheter;

(c) inkluderer informasjon om menneskerettigheter i læreplanene, deriblant kvinner og barns rettigheter, likestilling mellom kjønnene og selvbevissthet og bidrar til å eliminere kjønnsstereotyper og fremme et ikke-diskriminerende miljø;

(d) sikrer at skoler gir alderstilpasset informasjon om seksuell og reproduktiv helse og tilhørende rettigheter, deriblant i forbindelse med kjønnsrelasjoner og ansvarlig seksuell adferd, hivforebygging, ernæring og beskyttelse fra vold og skadelige praksiser;

(e) sikrer tilgang til ikke-formelle utdanningsprogrammer for jenter som har falt fra ordinær skolegang, eller som aldri har vært innskrevet i skolen og er analfabeter, og overvåker kvaliteten på disse programmene;

(f) involverer menn og gutter i å skape et miljø som legger til rette for og støtter myndiggjøringen av kvinner og jenter.

3. Kapasitetsutvikling på alle nivåer

70. En av de viktigste utfordringene med å avskaffe skadelige praksiser har å gjøre med manglende bevissthet eller kapasitet hos relevante fagfolk, inkludert førstelinjearbeidere, til å godt nok forstå, oppdage og reagere på tilfeller av eller risiko for skadelige praksiser. En omfattende, holistisk og effektiv tilnærming til kapasitetsbygging bør ta sikte på å engasjere innflytelsesrike ledere, som kulturelle og religiøse ledere, og så mange relevante fagmiljøer som mulig, inkludert helse-, utdannings- og sosialarbeidere, asyl- og innvandringsmyndigheter, politiet, statsadvokater, dommere og politikere på alle nivåer. De må gis nøyaktig informasjon om praksisen og anvendelige menneskerettighetsnormer og -standarder med sikte på å bygge opp under endring i holdninger og adferdsmønstre i gruppen deres og i miljøet som helhet.

71. Der det finnes alternative tvisteløsningsmekanismer eller tradisjonelle rettssystemer, må opplæring i menneskerettigheter og skadelige praksiser gis til den ansvarlige ledelsen. Videre må polititjenestemenn, statsadvokater, dommere og andre politiansatte få opplæring i implementering av ny eller eksisterende lovgivning som kriminaliserer skadelige praksiser, for å sikre at de er klar over rettighetene til kvinner og barn og er oppmerksomme på sårbarheten til ofre.

72. I medlemsstater der utbredelsen av skadelige praksiser i hovedsak er begrenset til innvandremiljøer, må helsepersonell, lærere og barnefagarbeidere, sosialarbeidere, politiansatte, embetsmenn i innvandringsverket og justissektoren gjøres oppmerksomme på og få opplæring i hvordan de kan identifisere jenter og kvinner som er blitt eller står i fare for å bli utsatt for skadelige praksiser, og hvilke grep som kan og må gjøres for å beskytte dem.

73. Komiteen anbefaler at partene i konvensjonene:

(a) gir alle relevante førstelinjearbeidere informasjon om skadelige praksiser og relevante normer og standarder for menneskerettigheter og sikrer at de er tilstrekkelig opplært i å forebygge, avdekke og respondere på tilfeller av skadelige praksiser, inkludert å dempe negative konsekvenser for ofre og hjelpe dem med å få tilgang til rettsmidler og nødvendige tjenester

(b) gir opplæring til personer som er involvert i alternativ tvisteløsning og tradisjonelle rettssystemer, i god anvendelse av sentrale menneskerettighetsprinsipper, særlig de om barnets beste og barns rolle i offentlige og juridiske saker;

(c) gir opplæring til alle som jobber med rettshåndhevelse, blant annet i rettsvesenet, om ny og eksisterende lovgivning som forbyr skadelige praksiser, og sikrer at de er klar over rettighetene til kvinner og barn og sin egen rolle i å straffeforfølge gjerningsmenn og beskytte ofre for skadelige praksiser;

(d) gjennomfører målrettede bevisstgjørings- og opplæringstiltak for helsepersonell som jobber med innvandremiljøer, for å ta tak i særskilte behov barn og kvinner som har opplevd kvinnelig kjønnslemlestelse eller andre skadelige praksiser, har i helsevesenet, og gir profesjonell opplæring også til yrkesgrupper innen barnevernstjenester og tjenester som gjelder kvinners rettigheter, og utdannings-, politi- og justissektoren, politikere og medieansatte som jobber med innvandrerjenter og -kvinner.

4. Bevisstgjøring, offentlig ordskifte og uttrykk for forpliktelse

74. For å utfordre sosiokulturelle normer og holdninger som ligger til grunn for skadelige praksiser, inkludert mannsdominerte maktstrukturer, kjønnsbasert diskriminering og aldershierarkier, anbefaler begge komiteene regelmessig at partene gjennomfører omfattende offentlige informasjons- og bevisstgjøringskampanjer som del av en langsiktig strategi for å avskaffe skadelige praksiser.

75. Bevissthetsfremmende tiltak må inneholde korrekt informasjon fra pålitelige kilder om skadene praksisene volder, og overbevisende grunner til hvorfor de bør elimineres. I den sammenheng kan massemediene fylle en viktig funksjon i å sikre nytenkning, spesielt gjennom å gi kvinner og barn tilgang på informasjon og materiell med formål om å fremme deres sosiale og moralske velvære og fysiske og psykiske helse, i tråd med forpliktelsene i begge konvensjonene som bidrar til å beskytte dem fra skadelige praksiser.

76. Å lansere bevissthetssøkende kampanjer kan gi muligheter til å sette i gang offentlige diskusjoner om skadelige praksiser med sikte på å kollektivt utforske alternativer som ikke gjør skade eller krenker menneskerettighetene til kvinner og barn, og komme til enighet om at de sosiale normene som underbygger og opprettholder skadelige praksiser, kan og bør endres. Den kollektive stoltheten et lokalmiljø føler når de sammen finner frem til og tar til seg nye måter å oppfylle kjerneverdiene sine på, vil sikre forpliktelsen til og bærekraften til nye sosiale normer som ikke volder skade på noen eller krenker menneskerettighetene.

77. De mest effektive innsatsene er inkluderende og involverer relevante interessenter på alle nivåer, særlig jenter og kvinner fra berørte lokalmiljøer og gutter og menn. Videre vil disse innsatsene forutsette aktiv deltagelse og støtte fra lokale ledere, blant annet gjennom tildeling av tilstrekkelige ressurser. Å stifte nye og styrke eksisterende partnerskap med relevante interessenter, institusjoner, organisasjoner og sosiale nettverk (religiøse og kulturelle ledere, praksisutøvere og sivilsamfunnet) kan bidra til å bygge bro mellom grupper.

78. Det bør tas opp til vurdering å formidle informasjon om positive erfaringer med å avskaffe skadelige praksiser i et lokalmiljø eller diasporamiljø, eller innen andre praktiserende lokalmiljøer fra samme geografiske region med lignende bakgrunn, samt å utveksle gode praksiser, også fra andre regioner. Dette kan skje i form av lokale, nasjonale eller regionale konferanser eller arrangementer, besøk fra samfunnsledere eller bruk av audiovisuelle hjelpemidler. I tillegg må bevissthetssøkende aktiviteter være omhyggelig utformet slik at de presist speiler den lokale konteksten, ikke fører til tilbakeslag eller fremmer stigma og/eller diskriminering av ofrene og/eller de praktiserende lokalsamfunnene.

79. Fellesskapsbaserte og konvensjonelle medier kan være viktige partnere i bevissthetssøkning og å nå ut til folk når det gjelder elimineringen av skadelige praksiser, blant annet gjennom felles initiativer med regjeringer for å arrangere debatter eller talkshow, utarbeide og vise dokumentarer og utvikle utdanningsprogrammer for radio og TV. Internett og sosiale medier kan også være verdifulle verktøy for å gi informasjon og muligheter for debatt, mens mobiltelefoner i økende grad blir brukt til å formidle meldinger og få kontakt med folk i alle aldre. Fellesskapsbaserte medier kan tjene som et nyttig forum for informasjon og dialog og kan omfatte radio, gateteater, musikk, kunst, lyrikk og dukketeater.

80. I medlemsstater med effektiv og håndhevet lovgivning mot skadelige praksiser er det fare for at lokalsamfunn som praktiserer disse, vil gå under jorden eller dra utenlands for å utføre praksisen. Parter som er vertskap for slike praktiserende lokalmiljøer, må støtte bevissthetssøkende kampanjer om skadevirkningene for ofrene eller folk i faresonen samt de juridiske konsekvensene av overtredelsene, samtidig som de forebygger diskriminering og stigmatisering av disse lokalsamfunnene. Til dette formålet bør det tas grep for å legge til rette for sosial integrering av slike lokalsamfunn.

81. Komiteen anbefaler at partene i konvensjonene:

(a) utarbeider og tar i bruk omfattende bevissthetssøkende programmer for å utfordre og endre kulturelle og samfunnmessige holdninger, tradisjoner og skikker som ligger til grunn for adferdsformer som opprettholder skadelige praksiser;

(b) sikrer at bevissthetssøkende programmer gir korrekt informasjon og klare og enhetlige meldinger fra pålitelige kilder om skadevirkningene av skadelige praksiser for kvinner, barn, særlig jenter, familiene deres og samfunnet som helhet. Slike programmer bør inkludere sosiale medier, internett og lokale kommunikasjons- og formidlingsverktøy;

(c) treffer alle hensiktsmessige tiltak for å sikre at stigmatisering og diskriminering av ofrene og/eller praktiserende innvandrere eller minoritetsgrupper ikke vedvarer;

(d) sikrer at bevisstgjøringsordninger som retter seg mot statlige instanser, involverer beslutningstagere og alle relevante ansatte og utvalgte yrkesgrupper som jobber i lokale og nasjonale myndigheter og offentlige byråer;

(e) sikrer at ansatte ved menneskerettighetsinstitusjoner er fullt ut klar over og oppmerksomme på menneskerettslige konsekvenser av skadelige praksiser i landet, og at de mottar støtte til å fremme avskaffelsen av slike praksiser;

(f) tar initiativ til offentlige debatter for å forebygge og fremme avskaffelsen av skadelige praksiser ved å engasjere alle relevante interessenter i forberedelsen og implementeringen av tiltakene, inkludert lokale ledere, utøvere, grasrotorganisasjoner og religiøse miljøer. Aktivitetene bør bekrefte de positive kulturelle prinsippene i et lokalmiljø som er forenlige med menneskerettigheter, og inneholde informasjon om erfaringer med vellykket avskaffelse fra lokalsamfunn med lignende bakgrunn som tidligere praktiserte slikt;

(g) stifter eller forsterker gode partnerskap med konvensjonelle medier for å bistå i gjennomføringen av bevisstgjørende tiltak og fremme offentlig debatt og oppfordre til opprettelse og overholdelse av selvregulerende mekanismer som respekterer enkeltpersoners privatliv.

D. Vernetiltak og mottakstjenester

82. Kvinner og barn som er ofre for skadelige praksiser, har behov for umiddelbare støttetjenester, inkludert medisinske, psykologiske og juridiske tjenester. Akuttmedisinske tjenester kan være de mest presserende og åpenbare, gitt at noen av de skadelige praksisene omtalt i dette dokumentet innebærer utøvelse av alvorlig fysisk vold, og medisinske inngrep kan være nødvendig for å behandle alvorlig skade eller forhindre

død. Ofre for kvinnelig kjønnslemlestelse eller andre skadelige praksiser kan også ha behov for medisinsk behandling eller kirurgiske inngrep for å behandle kortsiktige og langsiktige fysiske konsekvenser. Behandling av graviditet og fødsel hos kvinner eller jenter som har gjennomgått kvinnelig kjønnslemlestelse, må inngå i utdanning og bedriftsopplæring for jordmødre, leger og andre faglærte fødselshjelpere.

83. Nasjonale vernesystemer eller, ved fravær av slike, tradisjonelle strukturerer bør pålegges å være barnevennlige og kjønnsensitive og ha tilstrekkelige ressurser til å tilby alle nødvendige vernetjenester til kvinner og jenter som opplever risiko for å bli offer for vold, inkludert jenter som rømmer for å unngå å bli offer for kvinnelig kjønnslemlestelse, tvangsekteskap eller forbrytelser begått med såkalt ære som motiv. Det bør vurderes å opprette en gratis, døgnåpen hjelpetelefon med et nummer som er lett å huske, og som er tilgjengelig og kjent i hele landet. Velegnede sikkerhets- og vernetiltak for ofre må være tilgjengelige, deriblant spesielt tilpassede tilfluktssteder eller spesialiserte tjenester innen tilfluktssteder for voldsofre. Gitt at den som utfører skadelige praksiser, ofte er offerets ektemake, et familiemedlem eller en fra offerets lokalsamfunn, må vernetiltak søke å flytte ofre ut fra nærmiljøet dersom det er grunn til å tro at det er utrygt for dem der. Besøk uten tilsyn må unngås, særlig når saken kan gjelde såkalt ære. Psykososial støtte må også være tilgjengelig for å behandle umiddelbare og langsiktige psykologiske traumer hos ofre, som kan omfattede post-traumatisk stresslidelse, angst og depresjon.

84. Når en kvinne eller jente som har blitt utsatt for eller har nektet å gå med på en praksis, forlater familien eller lokalsamfunnet sitt for å søke tilflukt, må hennes avgjørelse om å returnere støttes med tilstrekkelige nasjonale beskyttelsesmekanismer. Til å bistå henne med å gjøre dette frie og informerte valget kreves det at mekanismene sikrer henne trygg retur og reintegrering basert på prinsippene om hennes beste, herunder å unngå at hun blir offer på nytt. Slike situasjoner krever nøye oppfølging og overvåkning for å sikre at ofrene er beskyttet og nyter sine rettigheter på kort og langt sikt.

85. Ofre som søker rettferdighet for krenkelser av rettighetene deres som følge skadelige praksiser, møter ofte stigmatisering, risiko for å bli offer på nytt, trakassering og mulig gjengjeldelse. Grep må derfor tas for å sikre at rettighetene til jenter og kvinner er beskyttet gjennom hele rettsprosessen, i overensstemmelse med artiklene 2 (c) og 15 (2) og (3) i Konvensjonen for å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner, og at barn settes i stand til å involvere seg effektivt i rettsprosesser som del av deres rett til å bli hørt etter artikkel 12 i barnekonvensjonen.

86. Mange innvandrere står i en prekær økonomisk og juridisk situasjon, som øker deres sårbarhet for alle former for vold, inkludert skadelige praksiser. Innvandrerkvinner og -barn har ofte ikke tilgang til tilstrekkelige tjenester på lik linje med statsborgere.

87. Komiteen anbefaler at partene i konvensjonene:

(a) sikrer at beskyttelsestjenester gis myndighet og har tilstrekkelig med ressurser til å gi alle nødvendige forebyggings- og vernetjenester til barn og kvinner som er, eller står i stor fare for å bli, ofre for skadelige praksiser;

(b) oppretter en gratis, døgnåpen hjelpetelefon som er bemannet av opplærte rådgivere, slik at ofre kan melde fra om tilfeller der skadelige praksiser trolig vil skje eller har skjedd, og sørger for henvisning til nødvendige tjenester og korrekt informasjon om skadelige praksiser;

(c) utvikler og implementerer kapasitetsbyggende programmer om vernerollen for rettsembetsmenn, herunder dommere, advokater, aktorer og alle relevante interessenter, om lovgivning som forbyr diskriminering, og om anvendelse av lover på en kjønns sensitiv og alders sensitiv måte i samsvar med konvensjonene;

(d) sikrer at barn som er del av rettsprosesser, har tilgang på velegnede barnevennlige tjenester for å beskytte rettighetene og sikkerheten deres og for å begrense de mulige skadevirkningene av prosessen. Beskyttelsestiltak kan også være å begrense antallet ganger offeret må avgi forklaring, og ikke kreve at personen møter gjerningspersonen(e). Andre tiltak kan være å oppnevne en verge (spesielt når gjerningspersonen er en forelder eller foresatt) og sikre at barneofre har tilgang på tilstrekkelig barnevennlig informasjon om prosessen og fullt ut forstår hva de kan forvente;

(e) sikrer at innvandrerkvinner og -barn har lik tilgang på tjenester, uavhengig av deres juridiske status.

VIII. Formidling og bruk av denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren og rapportering

88. Partene må bredt formidle denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren til parlamenter, regjeringer og domstolene, nasjonalt og lokalt. Den må også gjøres kjent for barn og kvinner og alle relevante yrkesgrupper og interessenter, herunder dem som arbeider for og med barn (f.eks. dommere, advokater, polititjenestemenn og andre politiansatte, lærere, verger, sosialarbeidere, ansatte ved offentlige eller private velferdsinstitusjoner og tilfluktssteder og helsepersonell) og sivilsamfunnet i sin helhet. Den bør oversettes til relevante språk, og barnevennlige/tilpassede versjoner, og formater som er tilgjengelige for personer med funksjonshemninger, må gjøres tilgjengelig. Konferanser, seminarer, workshoper og andre arrangementer må holdes for å utveksle gode praksiser om hvordan den best kan implementeres. Den bør også inkorporeres i formell utdanning og bedriftsopplæring av alle relevante fagpersoner og teknisk personale og må bli gjort tilgjengelig for alle nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner, kvinneorganisasjoner og andre menneskerettighetsorganisasjoner og -NGO-er.

89. I sine rapporter må partene i tråd med konvensjonen inkludere informasjon om art og omfang av holdninger, skikker og sosiale normer som viderefører skadelige praksiser, og om tiltakene veiledet av denne felles generelle anbefalingen / generelle kommentaren som de har iverksatt, og effektene av disse.

IX. Ratifisering av eller tiltredelse til traktaten og reservasjoner

90. Partene oppfordres til å ratifisere følgende dokumenter:

- (a) Valgfri protokoll til Konvensjonen for å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner;
- (b) Valgfri protokoll til Barnekonvensjonen om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi;
- (c) Valgfri protokoll til Barnekonvensjonen om involvering av barn i væpnet konflikt;
- (d) Valgfri protokoll til Barnekonvensjonen om en kommunikasjonsprosedyre.

91. Partene må gjennomgå og modifisere eller trekke tilbake alle reservasjoner fra artiklene 2, 5 og 16, eller underpunkt i disse, i Konvensjonen for å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner, og artiklene 19 og 24 (3) i Barnekonvensjonen. Kvinnediskrimineringskomiteen regner reservasjoner fra disse artiklene for å i prinsippet være uforenlige med målsettingen og formålet til konvensjonene og dermed utillatelige etter artikkel 28 (2) i Konvensjonen for å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner.
